

teatrul occidental contemporan

(fragmente)

Strindberg și Shakespeare

În critica romantică, ajunsă la apogeul său, se produce o excepție. Am putea spune o fericită excepție: aceea a lui August Strindberg, geniul nordic al teatrului contemporan, precursor al atîtor lucrări din teatrul de azi. Strindberg a fost un om de teatru în sensul integral al cuvîntului. Cazul său este foarte asemănător cu cel al lui Shakespeare.

Ca și Shakespeare, trăiește din interior viața intensă a teatrului. Către anul 1869, cînd se afla în plină gestație opera sa **Maestrul Olof**, precum și patruzeci de ani mai tîrziu, Strindberg pătrunde în lumea lui Shakespeare, ca un autentic om de teatru, cu ascuțimea sa psihologică și estetică fără egal. Metoda cu care el se apropie de lumea teatrului lui Shakespeare continuă să fie metoda romantică analiza teatrului lui Shakespeare prin personaje. Dar studiul său continuă să fie de o permanentă actualitate prin extraordinara pătrundere obiectivă a operei dramatice a marelui autor elisabetan. Lui Strindberg nu-i place căsătoria Shakespeare — Mendelssohn din **Visul unei nopți de vară**. Nu i-a plăcut niciodată acest gen de dramă. El îl consideră pe Shakespeare un pesimist, nu știe pentru ce acesta, la treizeci de ani, nu credea în dragoste, cînd spune prin gura lui Tescu „Poetii, înamorații și nebunii sînt făcuți din pură imaginație“.

Analizele lui Strindberg ca om de teatru și nu în calitate de critic (fusese, după cum mărturisește, critic de teatru, mai multe luni, dar abandonase, deoarece nu-i plăcea deloc să se așeze, după spectacol, la o masă, pentru a lăsa să cadă pe hîrtie judecăți improvizate) asupra dramelor **Iuliu Cezar** (nu-nțelege pentru ce Shakespeare n-a intitulat-o **Brutus**), **Regele Lear**, asupra viziunii lumii lui Shakespeare și a personajelor sale sînt

de neînlocuit, în ciuda faptului că nu sînt, în intenția sa, decît simple note marginale de lectură ale unui „profesionist“. Admiră enorm dramele istorice ale lui Shakespeare și maniera sa de a-i vedea pe eroi în viața lor particulară, „at home“, manieră ce l-a influențat (după cum mărturisește) „decisiv“ în prima sa dramă istorică **Maestrul Olof**, precum și în altele ulterioare.

Strindberg își dă seama pînă la ce punct este dificil să-l „corectezi“ pe Shakespeare. Cuplurile Hamlet — Ofelia, Hamlet — Polonius ne oferă unul dintre cele mai complete exemple.

„Ofelia, scrie Strindberg, mi se pare o încercare de realizare a unui personaj cu toate elementele pe care lumea obișnuită le consideră contradicții“. Ofelia este dulce, constant dulce, și ironia sa, nebunia și cinismul său de pe urmă sînt rezultate și aspecte ale înseși brutalității lui Hamlet. Numai dragostea fraternală a lui Laerte pare a intui adevăratul caracter al Ofeliei. Cînd Laerte vorbește de dragostea Ofeliei, în cuvintele sale răzbate o teribilă acuzație împotriva lui Hamlet. Chiar cînd Hamlet însuși, în final, se înclină în fața mormîntului Ofeliei, și spune c-o iubea, „că dragostea unită a patruzeci de mii de frați nu putea să i-o egaleze pe a sa“, spiritele simple sînt tentate să vadă în aceasta o contradicție. Strindberg vede aici adevărata măreție a lui Shakespeare ca creator de personaje integral umane. Ca om de teatru, Strindberg admiră în Shakespeare, înainte de toate, sensul integral de teatru. În acest sens se exprimă comentînd drama **Iuliu Cezar**, „de o simplitate aproape antică“, ce „convine unui public de cele mai multe ori obosit, care preferă să capteze, într-o operă de teatru,

fără prea mult efort, totul. Compoziția este perfectă, asasinatul, pregătit în primele acte, se realizează în al treilea, iar consecințele tragice se desfășoară pînă la catastrofa ce deschide o fereastră spre viitor.

Cezar va continua să trăiască ca un spectru, în memoria romanilor, în fiul său adoptiv”.

Paginile lui Strindberg îi oferă criticii shakespearceane actuale intuiții geniale. Faptul este interesant, deoarece Strindberg este un autentic precursor al teatrului contemporan. Este interesant, de asemenea, prin aceea că actuala critică shakespearceană engleză sau continentală continuă filonul criticii romantice, într-o viziune pe care Strindberg pare s-o depășească în meditațiile sale psihologice și estetice. Indiscutabil, actuala critică engleză, cum se dovedește cu opera citată a lui Traversi, a completat analiza procesului creator al lui Shakespeare, căutînd a-i individualiza geniul prin unicitatea forței sale expresive, prin unitatea dramatică, prin eterna actualitate a personajelor sale etern vii, etern umane.

De aceea, un critic precum Traversi poate, justificat prin efortul propriei sale analize, să afirme în concluzie operele de maturitate ale lui „Shakespeare, „aflat de diverse ca sentiment și superioare, ca sagacitate și fascinație a conținutului, față de cele ale oricărui autor elisabetan, pot fi apreciate în profunzime numai dacă știm să descifrăm conținutul lor metafizic dat de stimulul inițial al impulsului creator. Personajele și situațiile sînt condiționate de sentimentul poetic, iar acesta atinge expresia sa integrală prin tehnici teatrale perfect adecvate. Aceasta este adevărata semnificație a aserțiunii cum că poezia și drama lui Shakespeare sînt intim contopite în unitatea dramei poetice”.

Hölderlin și tragedia greacă

Înainte ca spiritul lui Hölderlin să cadă definitiv în întuneric, marele poet a consacrat eforturi de o intensitate cutremurătoare descifrării lumii tragediei grecești. Au fost anii unei activități intense, ale cărei rezultate îi deconectează încă pe studioși și pe critici prin pătrundera și originalitatea traducerilor și interpretărilor, printr-o înțelegere a universului tragediei pe care nimeni n-a putut s-o egaleze. Un Hölderlin instabil, deja condamnat definitiv la singurătate și neliniște, își pune spiritul la un efort fără egal, ale cărui rezultate, impresionante, încă, pentru oamenii timpului nostru, sînt tragedia **Moartea lui Empedocle** (operă originală, în care Hölderlin ne demonstrează geniul său, teoriile sale estetice, ideile sale despre artă și tragedie, incomparabila sa capacitate de sinteză între antic și modern), traducerile **Oedip** și **Antigona** de Sofocle, precum și comentariile asupra acestor două opere de apogeu ale teatrului grec.

Hölderlin și-a început traducerile din Sofocle în anul 1796. În 1799, proiectează lansarea unei reviste de poezie, în care are intenția să-și publice propria operă **Moartea lui Empedocle**, studii despre poezii antice și moderni, critică despre Homer, Săfo, Eschil, Sofocle, Horațiu, Shakespeare și, în special, despre anumite opere sau aspecte ale acestora: caracterul lui Achile la Homer, al lui Prometeu la Eschil, **Antigona** și **Oedip** — la Sofocle, **Brutus**, **Macbeth** — la Shakespeare.

Traducerea operelor **Antigona** și **Oedip** împreună cu comentariile sînt publicate în anul 1804.

Necunoașterea comentariilor sale, descoperite și puse în valoare de critica timpului nostru, de către spirite entuziasmate de opera lui Hölderlin, cum ar fi Heidegger, fac imposibilă o apropiere de universul tragediei grecești.

